INTERNATIONALE KONFERENZ DER WALDORFPÄDAGOGISCHEN BEWEGUNG
(HAAGER KREIS) INTERNATIONAL FORUM FOR STEINER/WALDORF EDUCATION
(HAGUE CIRCLE)
A WALDORF-PEDAGÓGIAI MOZGALOM NEMZETKÖZI KONFERENCIÁJA (HÁGAI KÖR)

A WALDORF-PEDAGÓGIA LÉNYEGES ISMÉRVEI

A Waldorf-pedagógiai mozgalom Nemzetközi Konferenciája a 2015. május 17-én Bécsben (Ausztria) és 2016. május 7-én Arles-ben (Franciaország) megtartott ülésein a 2014. november 14-én Harduf-ban (Izrael) elfogadott, *„A Waldorf-pedagógia lényeges ismérvei”* című dokumentumot − mint kötelező iránymutatást a nemzetközi Waldorf-iskolai mozgalom számára − átdolgozta, és újból döntött ennek elfogadásáról. Ezek az ismérvek általános érvényűek, és az alkalmazásuk során az egyes országok kultúrájának megfelelő jellemzőkkel kiegészíthetők. Az egyes iskolák egyéni különbözőségeit, valamint a fejlődésre nyitottságukat kívánja előtérbe helyezni és megerősíteni. A most elfogadott dokumentum kiegészíti az ugyancsak a Waldorf-pedagógiai mozgalom Nemzetközi Konferenciája által 2009-ben elfogadott jellemzőket. A kisgyermekkori és Waldorf-óvodai nevelés számára az IASWECE (International Association for Steiner/Waldorf Early Childhood Education) által elfogadott alap vetések érvényesek.

Bevezető megjegyzés

Az iskolák Waldorf-iskolaként vagy Rudolf Steiner iskolaként való elismeréséhez a Waldorf-pedagógia lényegi elemeinek a leírása szükséges. Amennyiben megtörténik egy iskola elismerése, akkor ezt az iskolát a Waldorf iskolák nemzetközi jegyzékében dokumentálják, amelyért a Waldorf-pedagógiai mozgalom Nemzetközi Konferenciája (Hágai Kör) vállal felelősséget

Az itt leírt ismérvek megfogalmazása nyitott, és tartalmazza azokat a jellemzőket, amelyekkel a Nemzetközi Konferencia a Waldorf-pedagógiát értelmezi. Ezt az értelmezést fejlődésben levőnek tekinti, éppen ezért az idők folyamán ezeket az ismérveket is ki kell majd egészíteni, vagy más ismérvekkel felcserélni; ennek a pedagógiának az alapjai azonban változatlanok maradnak.

Ez a dokumentum az egyéni/személyes és az intézményi tájékoztatást/orientálást szolgálja (pl. önértékelés esetén), és lényeges alapját képezi egy Waldorf-/ Rudolf Steiner iskola elismerése (névhasználat engedélyezése) során.[i]

A Waldorf- / Rudolf Steiner iskola jellemzői – többek között:

Az összetartozás

A Waldorf-pedagógiai mozgalom nemzetközi hálózatot képez, amelyben az egyes Waldorf-/Rudolf Steiner iskolák autonómiát élveznek, és lokális, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten kapcsolódnak egymáshoz − kollegiálisan, barátian és politikusan. A közös tudat és a kölcsönös eszmecsere az adott régióban, egy országban vagy nemzetközi szintéren erősíti minden résztvevő saját munkáját. A *„kapcsolatban-vagyunk-egymással”* tudata éppúgy kifejezésre juthat más országbeli iskolákkal kialakuló partnerségben, mint a már megalapított és felépülőben levő, vagy éppen nehéz helyzetbe került iskoláknak nyújtott segítségben. A tanárok, a szülők és a tanulók képviselőinek részvétele a regionálisan, országosan vagy nemzetközi formában szervezett továbbképzéseken és konferenciákon, szintén ide tartozik. Az egymással-egymásért tudata, valamint a lényeges jellemzők egybecsengése belső összekapcsolódást teremt; az elkülönültség vagy a hiányzó készség az együttműködésre akadályozza ezt. Ehhez tartozik az is, hogy a Waldorf- /Rudolf Steiner iskolák a környezetük szociális összefüggéseiben és a nyilvános élet részeként élik meg magukat, és ezt kifejezésre is juttatják.

Az iskola identitása

Minden iskola egyedi, összetéveszthetetlen más iskolákkal. Identitását a létezése indokolja, valamennyi sajátosságával, kiemelkedő tulajdonságaival és fejlődési potenciáljával. Ezeket az egyediségeket az iskola alapításának története, helye és környezete, valamint az alapító szülők és tanárok alakítják, megformálva a teljes iskola organizmust. Ezen túlmenően az iskola saját identitását a Rudolf Steiner által kezdeményezett nevelésművészet – a Waldorf-pedagógia – megvalósításával támasztja alá és indokolja. Hogy milyen mértékben sikerül ezt a nevelés művészetet a gyakorlatban megvalósítani − ahogyan ezt Rudolf Steiner felvázolta és leírta −, és a tantermekben, valamint a tanárok munkájában érzékelhetővé tenni, az a mindenkori iskola helyzetével függ össze. Ez vonatkozik magára a *nevelésre,* ahogyan a tanárok a tanulókkal bánnak, a *didaktikára*, vagyis ahogyan a tananyagot közvetítik, illetve feldolgozzák-e a nevelésművészet didaktikai alaptémáit, és végül arra, ahogyan a tanítási *módszereket* megválasztják, az életkoroknak megfelelően, az antropozófiai emberismeret értelmében. Az a lényeges, hogy az egyes iskolák mennyire kreatívan és milyen felelősségtudattal dolgoznak az itt említett területeken.

Az iskola identitásának nagy részét a fentiekben leírtak alkotják, amelyet teljessé tehet az, ami mint *belső érzület*, megjelenik az egyes tanárokban és a tanári kollégiumban. Az iskola identitásához ugyanis meghatározóan járul hozzá, hogy a tanárok többségében megvan-e a nyitottságnak, valamint a megismerésre és önnevelésre való törekvésnek az antropozófia segítségével kialakított belső tartása. A hivatás öröme, az emberismeretre − mint a pedagógia alapjára – való törekvés és a szülőkkel való együttműködés alkotják valamennyi iskola alaphangulatát, és ez lelki kifejeződése annak, amit az iskola szellemének lehet nevezi.

A kerettanterv

A tanterv nem tetszőlegesen választható, hanem meghatározóan alkotó része a Waldorf-pedagógiának. Kijelöl lényeges tartalmi irányvonalakat, amelyeknek az életkorokhoz igazodó alkalmazása a gyermekek és fiatalok fejlődését − ennek belső tükrözésével és a tantárgyakat átfogó felépítésével − sok éven át megerősíti. Az adott földrajzi és kulturális hely tulajdonságainak, valamint az általános, a globális, a politikai és az aktuális kor fejlődési tendenciáinak figyelembevételével folyamatosan továbbfejlődik.

Minden iskola egy adott kulturális, földrajzi és politikai térben létezik. Ezek ugyanúgy hatnak a tantervre, mint a Rudolf Steiner által megadott útmutatások a tantermek, az iskolaépület kialakítására, hogy minden osztályfoknak a megfelelő hangulatot/érzületet kölcsönözzék.

Minden régiónak, minden országnak meghatározott szerepe van a világtörténelemben, amelyből adódik a történelme, és ez ugyancsak hatással van a tantervre.

Minden iskola viszonyul a képzésért felelős döntéshozók követelményeihez. Hogy a Waldorf-/ Rudolf Steiner iskolák például a tanterveikben milyen tantervi előírásokat vesznek át, az függ a mindenkori ország politikai viszonyaitól. Rudolf Steiner oktatásra vonatkozó útmutatásainak az átvétele, amelyek jobbára a nyugati kulturális értékekre vonatkoznak, kiegészíthetők vagy helyettesíthetők az adott ország megfelelő kulturális értékeivel, amennyiben az eredetileg szándékozott pedagógiai hatás megmarad. Az idegen nyelvek tanítását több nemzetiségű országokban ennek megfelelően lehet szervezni. Ez esetben is mértékadók Rudolf Steiner útmutatásai az idegen nyelvek tanításának módszertani és didaktikai kérdései tekintetében, éppúgy, mint a különböző nyelvek minőségi sajátosságai.

Azokban az országokban, amelyekben több vallás létezik egymás mellett, az iskola reflektál ezekre az iskola szokásainak kialakításában és ünnepeinek megtartásában. A szülőkkel való megbeszélés alapján lehet a vallás oktatást az egyes vallásoknak megfelelően megszervezni, vagy felekezettől független vallástanítást biztosítani.

Számos országban vannak olyan előírások, amelyek hatással lehetnek a tantervre és ellentmondásban állnak a Waldorf-pedagógia gyermekfejlődésének felfogásával. Ilyen például a túl korai beiskolázás, vagy a túl korai intellektuális/akadémikus oktatás bevezetése. Minden iskola megtalálja a megoldásokat, a kompromisszumok útjait, amelynek útján megőrzi a Waldorf-pedagógia szellemét és egyidejűleg összhangba kerül a törvényi előírásokkal. Ezen a területen a lehetőségek és

ideálok gyümölcsöző közelítésére van szükség annak érdekében, hogy kreatív-alkotó módon elő tudják segíteni a tanterv által a gyermek fejlődését.

Kapcsolat a tanítók/tanárok és a tanulók között, kapcsolat a világgal

A gyermeki fejlődés és az iskolai tanulás a gyermek és a tanító/tanár bizalomteljes kapcsolatában valósul meg, az őket közvetlenül vagy tágabban körülvevő, észlelhető világ környezetében. Ennek a kapcsolatnak életteli megformálásában a Waldorf-tanítók/tanárok különös felelősséget viselnek.

Az ifjúkorban megváltozik ez a kapcsolat, mert ebben az életkorban a tantárgyak nézőpontjából a világgal való találkozás és a világ megismerése áll a középpontban, azért, hogy a tanulókban kialakuljon az ítélőképesség és empátia, valamint az önálló cselekvésre való késztetés. Ilyenkor döntő, hogy a felső tagozatos tanárok (9-12/13. osztály) szakmai felkészültségük mellett azt a képességet is magukkal hozzák, hogy a fiatalokkal úgy találkozzanak, hogy felfedezzék a fiatalok belső igényeit, és legyen bátorságuk arra törekedni, hogy segítsék őket a biográfiájuk kibontakozásában.

A tanítás akkor sikeres, ha ez a fiatalokban újabb kérdéseket ébreszt, és nem az unalom lesz úrrá rajtuk, hanem érdeklődés fejlődik bennük az emberek és a világ iránt. Az iskola megtalálja azokat az utakat és megoldásokat, hogy a követelményeket és a vizsgákra való felkészüléssel együtt járó teljesítmény-szorongást az egészséges testi-lelki fejlődés érdekében kiegyensúlyozott állapotban tartsa.

A művészi jelleg

A Waldorf-iskola céljai közé tartozik, hogy a nevelést élettel hassa át, és nem az absztrakt tudás felhalmozásával. Csak akkor felel meg az iskola a nevelési feladatainak, ha az iskolai tanulmányaikat befejező fiatalok későbbi életében az emberi mivoltuk erőteljes gondolkodással, érzésekkel és akarattal van felruházva. Az ember saját útjának megtalálása összefügg azzal, hogy ezek a képességek milyen viszonyban vannak egymással. Hogy ezek a képességek az ember én-jében mennyire és milyen módon integrálódnak, az hatással van az ember önállóságára.

Ennek megvalósulásához az egyik legfontosabb eszköz a művészi nevelés. Négy dolgot értünk művészi nevelésen: 1) A tanítók/tanárok maguk is végeznek valamilyen művészeti tevékenységet, kapcsolatuk van valamely művészethez. 2) A tanítás során művészi eszközöket alkalmaznak (festés, rajzolás, recitáció, zene és hasonlók). 3) Maga a tanítás is művészi folyamat az originalitás, a képszerűség, a kreativitás tekintetében, illetve a tanítás folyamatának felépítése által, ahogyan azt a tanulók átélik: az összeszedettség és az ellazulás eleven váltakozásában. A tanítás megformálásának ez a művészi eleme az esszenciája a Waldorf-pedagógiának.[ii] 4) A tanítók/tanárok törekszenek arra, hogy megfelelő esztétikai környezetet alakítsanak ki az iskolában és a tanteremben, mivel ez nem tudatosan is hatást gyakorol a tanulók hangulatára.

A tanítás művész-megformálásában maga az út (a folyamat) a cél, mivel ez ugyanolyan eleven, mint maga a művészet. Ebben a folyamatban a tanító/tanár arra törekszik, hogy a saját módszereit alakítsa ki, és lehetőleg elkerülje a készen kapott formákat. Fontos figyelembe venni, hogy a művészi módot célként alkalmazza-e, vagy pedagógiai megfontolásból.

Formák: az iskola és a tanítás megformálása

A Waldorf-iskola koncepciójának kialakításakor Rudolf Steiner csak kevés identitás-képző formát adott meg; ezeket részben az embertani ismeretek keretében, másrészt az iskola szociális szerepének bemutatásakor ismertette. **A gyermekek számára**

1) Stabil és differenciált teljesítményű tanulócsoportok; az osztályok szervezése életkor szerint történik, és nem standardizált teljesítőképesség szerint.
2) Szaktárgyi irányultságú csoportok emellett lehetségesek.
3) Az osztálytanító sok éven át kíséri a csoportot (ideális esetben a tanulók 14. életévéig).
4) Reggel epocha-rendszerű oktatás történik, utána következnek a szaktárgyak.
5) Az iskola-előkészítő vagy óvodai nevelés nem jelent iskolai tanítást.
6) Egységes iskola, az iskolába lépéstől a felnőttkorig.
7) A tanulók individuális támogatása az osztályközösségen belül.

8) Koedukáció.

A tanítók/tanárok számára

1) Minden tanító/tanár teljes körűen felelős az iskola egészéért.
2) A tantó/tanár rendszeres, a közös pedagógiai konferenciák által külső és belső kapcsolatban van a többiekkel, és ez egyúttal továbbképzést is jelent a számára.
3) Az iskolát alapvetően a tanítók/tanárok és a szülők vezetik, ez nem külső szerv útján történik.
4) A tanítók/tanárok és a szülők felelősség-közösséget alkotnak az iskoláért.
5) A tanítók/tanárok keresik és megtalálják a minőségfejlesztés formáit.
6) Minden tanító/tanár felelősséget visel a saját pedagógiai munkájáért, az antropozófiai emberismeret, a professzionális standardok, a tanulókkal való kapcsolat, valamint saját szociális, szakmai és szaktárgyi kompetenciáinak, illetve a Waldorf-pedagógiai céloknak a tekintetében.

A vállalkozói egészség

Egy-egy új Waldorf-iskola létrehozásakor általában egyik osztály a másik után lassanként jön létre. Minden iskola-kezdeményezés növekszik és fejlődik. A középtagozat (5-8. osztály) organikus fejlődése eredményezi a felső tagozat (9-12/13. osztály) felépítését. A fejlődésnek és növekedésnek egyensúlyban kell lennie, hogy sikeres legyen a pedagógiai feladat. Az intézmény nagysága hatással van az iskola-organizmus egészségére, valamint arra is, hogy az iskola milyen módon tudja megfogalmazni a pedagógiai és társadalmi feladatait.

Az iskola-organizmus egészséges működése hatással van a pénzügyi/gazdasági kérdésekre. Mivel számos országban a Waldorf-/ Rudolf Steiner iskolák nem kapnak állami támogatást, ezért az iskola működésének költségeit a szülők hozzájárulása biztosítja, és kiegészítő adományokra is rászorulnak az iskolák. Sok iskola sokféle erőfeszítést tesz, és kreatív megoldásokat talál, annak érdekében, hogy fenntartsák az iskola egészséges működését és továbbfejlődését.

Az iskolai közösség, az együttélés

A Waldorf-/Rudolf Steiner iskolák alapját képezi az iskolaközösség és a szülők, tanítók/tanárok, tanulók és munkatársak közötti emberi kapcsolat. Minden közös munka és együttműködés az emberiesség és az emberi méltóság jegyében történik. Valamennyi résztvevő közösen alakíthatja az együttműködés nem-hierarchikus formáit. Az iskola vezetés minden folyamatában, valamint a döntések meghozatalában az átláthatóságra és közérthetőségre törekszik (a személyes és intézményi hatalom helyett). Az egyes ember és a közösség elkötelezettségének, illetve az iskola környezettel való kapcsolatának ez az alapja.

Különböző tevékenységek és munkacsoportok teszik lehetővé a tanítók/tanárok és a szülők közötti kapcsolatot (szülői estek, fogadóórák, tanácskozások, tanulókról megbeszélések), amely alkalmakat éppen a tanítóknak/tanároknak kell − az általános emberiesség/kulturáltság jegyében − a legnagyobb figyelemmel gondozniuk. Ha érezhetők ezek a törekvések az iskolában, akkor az intézmény a szociális felelősség tudatát megjelenítő arculatát mutatja.

Iskolavezetés

A Waldorf-/Rudolf Steiner iskolák felelősségét a tanítók/tanárok és a szülők közösen hordozzák. A közös szándékoknak felel meg, ahogyan a szervezetet és a struktúrát kialakítják. A néhány évtizede fennálló iskolákban érdemes a struktúrát, a döntési folyamatokat és a vezetési elveket időről időre alaposan átdolgozni.

Az iskola vezetése azt jelenti, hogy a Waldorf-iskola feladatát és misszióját egyre világosabban hordozzák a tudatban, és folyamatosan dolgoznak érte. Ez csak a Waldorf-pedagógia antropozófiai alapjainak közös tanulmányozása által lehetséges. Az iskolavezetésnek tehát a Waldorf-iskolát egyesítő szellem az alapja, amely szellemiség az által jön létre, hogy a kollégák és a szülők közösen dolgoznak a Waldorf-pedagógiai alapokon.

A Waldorf-/Rudolf Steiner iskolák önigazgatású (vagyis nem állami igazgatású) szervezetek. Tanítók/tanárok és szülők vezetik az iskolát és ehhez megfelelő szerveket hoznak létre. Ezen az

alapon az iskola megformálása, a szervezete, a finanszírozása, az ügyintézése a legkülönfélébb módon valósítható meg. Napjainkban általában a felelősség és a feladatok delegációjának különböző formái működnek, amelyek összhangban állnak az iskola missziójával, és az érintett emberekkel megbeszélve és velük megállapodásra jutva, konszenzussal alakulnak ki. Az iskolavezetésnek ez a formája döntő jellemzője a Waldorf-iskolának.

Záró megjegyzés

Összefoglalva azt lehet mondani, egy iskolát akkor lehet Waldorf-/Rudolf Steiner iskolának tekinteni, ha a tanítók/ tanárok többsége a feladata iránti lelkesítő szellemben él. Ez könnyűvé teszi a nehezet, lehetségessé a lehetetlent, és bevilágítja a sötétet.

A fenti dokumentumot a Waldorf-pedagógiai mozgalom Nemzetközi Konferenciája (Hágai Kör) 2016. május 7-én, Arles-ban (Franciaország) fogadta el.

Kiküldte a Szabad Szellemtudományi Főiskola / Goetheanum Pedagógiai Szekciója
(www.goetheanum.org)

Fordította: *Mesterházi Zsuzsa*
Budapest, 2016. augusztus 5.

[i] Azok az iskolák, amelyek országaiban a Nemzetközi Konferencia által elismert, saját Waldorf Szövetség működik, ennek javaslatára kerülnek fel a Waldorf iskolák nemzetközi listájára. Ha az adott országban nincs ilyen szövetség, akkor a Nemzetközi Konferencia dönt a felvételről, két tagintézmény javaslata alapján. Ez az elismerés az előfeltétele a névhasználat (Waldorf- vagy Rudolf Steiner iskola) jogának. A névhasználati engedélyezés külön eljárásban történik.

Fordító megjegyzése: Magyarországon a Magyar Waldorf Szövetség rendelkezik a névhasználat engedélyezése vagy visszavonása jogával. www.waldorf.hu

[ii] *Fordító megjegyzése*: A Waldorf-tanárok gyakran használják a ritmikus rendszerekre (keringés és légzés: szisztolé – diasztolé, belégzés-kilégzés) utaló hasonlatot.